OIKEUSMINISTERIÖ

VASTINE

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Lainsäädäntöneuvos Juho Martikainen

13.3.2025

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 5/2025 vp)

Vastine lakivaliokunnalle annettuihin lausuntoihin

Oikeusministeriö antaa vastineensa lakivaliokunnalle annettuihin lausuntoihin.

Oikeusministeriön käytettävissä ovat olleet liikenne- ja viestintäministeriön, sisäministeriön, puolustusministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, valtiovarainministeriön, valtioneuvoston kanslian, tietosuojavaltuutetun, Oikeusrekisterikeskuksen, Poliisihallituksen, Syyttäjälaitoksen, Tuomioistuinviraston, Valtiokonttorin, Valtakunnanvoudin kanslian, professori Olli Mäenpään, apulaisprofessori Tatu Hyttisen ja Takuusäätiön lausunnot.

Yleisesti oikeusministeriö toteaa, että kaikissa lausunnoissa kannatettiin esitettyjä muutoksia. Lausunnoissa esitetyt huomiot koskivat pääasiassa yksittäisiä säännöksiä.

Muiden ministeriöiden lausunnot koskivat osittain esityksen yhteensovittamista eduskunnan käsiteltävänä olevien muiden hallituksen esitysten kanssa. Tähän vastineeseen sisältyy ehdotukset yhteensovittamiseksi siltä osin kuin muut esitykset on käsitelty eduskunnassa.

Oikeusministeriö lausuu esityksen yhteensovittamisesta HE 90/2024 vp, HE 205/2024 vp ja HE 213/2024 vp kanssa erikseen myöhemmin, koska yhteensovittaminen edellyttää kahden viimeisimpänä mainitun esityksen eduskuntakäsittelyn etenemistä. Oikeusministeriö lausuu myös lakien voimaantuloajasta tuossa yhteydessä, koska mainittujen esitysten voimaantulo vaikuttaa tämänkin esityksen voimaantuloon.

Jos lainsäädäntösuunnitelman mukaiset hallituksen esitys laiksi vaarallisten aineiden kuljetuksesta Puolustusvoimissa ja Rajavartiolaitoksessa (PLM004:00/2021) ja hallituksen esitys uutta rahapelijärjestelmää koskevaksi lainsäädännöksi (SM053:00/2023) ehditään antaa eduskunnalle ennen tämän esityksen valmistumista, oikeusministeriö lausuu myös tältä osin myöhemmin.

Siltä osin kuin jäljempänä ehdotetaan muutoksia muiden ministeriöiden alaan kuuluviin lakeihin, niistä on sovittu kyseisten ministeriöiden eli sisäministeriön, puolustusministeriön ja liikenne- ja viestintäministeriön kanssa.

Lainsäädäntöhankkeen ja tietojärjestelmähankkeen yhteensovittaminen

Valtiovarainministeriö kiinnittää lausunnossaan huomiota tietojärjestelmäuudistuksen ja kahden hallituksen esityksen kokonaisuudesta aiheutuvien vaikutusten arvioinnin vaikeuteen. Ministeriö kiinnittää myös huomiota tietosuojan vaikutusten arviointiin hankkeen yhteydessä.

Valtiokonttorin näkökulmasta ei ole toivottavaa, että ennen kuin tietojen siirtyminen rajapinnan kautta on mahdollista, Valtiokonttorin ja Oikeusrekisterikeskuksen välisessä tiedonsiirrossa otettaisiin käyttöön tietojen manuaalinen syöttäminen Oikeusrekisterikeskuksen järjestelmään. Tämä lisäisi merkittävästi Valtiokontto-rissa tehtävää henkilötyötä.

Eräissä muissakin lausunnoissa on sivuttu kysymystä siitä, miten kokonaisuus nivoutuu yhteen.

Oikeusministeriö viittaa hallituksen esityksessä ja aiemmassa lakivaliokunnan kuulemisessa lainsäädäntöhankkeen ja tietojärjestelmähankkeen yhteensovittamisesta todettuun.

Lisäksi on syytä todeta, että olisi ollut optimaalista, jos lainsäädäntökokonaisuus olisi ollut mahdollista toteuttaa yhtenä kokonaisuutena. Kuitenkin esitykset on jaettu osiin yhteistyössä asiaan liittyvien viranomaisten kanssa eivätkä nämä viranomaiset nähneet jaottelussa tietojärjestelmämuutoksiin tai käytännön toteutukseen liittyviä ongelmia. Päinvastoin viranomaiset ovat pitäneet perusteltuna, että nyt käsiteltävään esitykseen on koottu sellaisia lainmuutoksia, joilla ei ole välitöntä yhteyttä tietojärjestelmämuutoksiin.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä on asianmukaisella tarkkuudella käsitelty nimenomaan tässä esityksessä ehdotettavien lainmuutosten vaikutuksia ja yhteyttä tietojärjestelmämuutoksiin. Jälkimmäisessä esityksessä tullaan tarkemmin käsittelemään kyseiseen esitykseen liittyvien lainmuutosten vaikutuksia ja niiden yhteyttä tietojärjestelmämuutoksiin. Esityksessä tullaan hyödyntämään tietojärjestelmähankkeessa tehtäviä tietosuojavaikutusten ja kustannushyötyjen arvioita siltä osin kuin ne liittyvät kyseisessä esityksessä ehdotettavin lainmuutoksiin.

Edelleen on syytä korostaa sitä, että tietojärjestelmätoteutuksen rahoitus ja tietosuojavaikutusten arviointi tapahtuvat tietojärjestelmän uudistamishankkeessa. Sama koskee yleisesti tietojärjestelmäintegraatioiden toteutusta eri viranomaisten välillä. Myös Valtiokonttorin esille nostama integraatio Valtiokonttorin ja Oikeusrekisterikeskuksen välillä voidaan toteuttaa tietojärjestelmähankkeen puitteissa eikä sillä ole välitöntä yhteyttä nyt käsiteltävänä oleviin lainmuutoksiin. Ehdotetuilla lainmuutoksilla ei muuteta sitä peruslähtökohtaa, että Valtiokonttorin on toimitettava rikosvahinkokorvauksia koskevat ratkaisunsa Oikeusrekisterikeskukselle täytäntöönpanoa varten.

Sakon täytäntöönpanosta annettu laki (1. lakiehdotus)

Lain nimi

Professori Mäenpää ehdottaa, että lain nimi muutettaisiin vastaamaan paremmin sen tosiasiallista sisältöä esimerkiksi lisäämällä nimeen maininta seuraamusmaksuista, jotka ovat tosiasiassa merkittävä osa lain nojalla täytäntöön pantavien seuraamusten kokonaisuutta.

Oikeusministeriö toteaa, että esitystä valmisteltaessa arvioitiin mahdollisuutta muuttaa lain nimi, mutta päädyttiin säilyttämään nykyinen nimi.

Sopivan uuden nimen keksiminen on vaikeaa, koska lain nojalla pannaan täytäntöön lukuisia erilaisia seuraamuksia, joiden pitäisi mielekkäällä tavalla näkyä lain nimestä. Luettavuuden kannalta lain nimi ei myöskään saisi olennaisesti pidentyä nykyisestä. Toisaalta lain nykyisen nimen säilyttämistä puoltaa se, että lain nimi on vakiintunut ja lakiin viitataan lukuisissa eri laeissa. Näin ollen nimen muuttaminen johtaisi tarpeeseen arvioida useiden muiden lakien viittaussäännösten muutoksia tai jonkinlaisen siirtymäsäännöksen säätämistä. Tällaisen muutoksen tekeminen eduskuntakäsittelyn kuluessa olisi erittäin haastavaa.

Lain soveltamisalassa tapahtunut tosiasiallinen muutos puoltaisi lain nimen muuttamista professori Mäenpään esittämällä tavalla. Edellä mainituista syistä oikeusministeriö ei kuitenkaan pidä ainakaan tässä vaiheessa perusteltuna, että lain nimeä muutettaisiin. Asiaa on tarvittaessa mahdollista arvioida uudelleen myöhemmin annettavan toisen hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä.

Lain soveltamisala (1 §)

Liikenne- ja viestintäministeriö ehdottaa, että hallinnollisten seuraamusmaksujen kuuluminen lain soveltamisalaan ehdotetussa 1 §:n 2 momentissa ilmaistaisiin yksinkertaisemmin kuin yksityiskohtaisella luettelolla kaikista seuraamusmaksuista.

Myös *professori Mäenpää ja apulaisprofessori Hyttinen* kiinnittävät huomiota siihen, että valittu sääntelymalli edellyttää tarkkuutta, kun uusia seuraamusmaksuja säädetään.

Oikeusministeriö toteaa, että sääntelyn selvyyden kannalta perustelluin sääntelytapa on se, että jokainen lain soveltamisalaan kuuluva seuraamusmaksu lisätään lain 1 §:n 2 momentin luetteloon. Ellei näin menetellä, lain soveltamisala olisi käytännössä mahdollista selvittää vain yksittäisistä seuraamusmaksuja koskevista säädöksistä, joissa säädetään eri seuraamusmaksujen täytäntöönpanoon sovellettavasta laista (ks. esityksen liitelakien viittaustekniikka). Tällaista tilannetta ei voida pitää toivottavana sen enempää maksuvelvollisten kuin Oikeusrekisterikeskuksenkaan kannalta.

On selvää, että valittu sääntelytapa edellyttää uusia seuraamusmaksuja valmistelevilta ministeriöiltä tarkkuutta. Asiaa koskeva ohjeistus on kuitenkin sisällytetty lainkirjoittajan ohjeisiin, joita lainvalmistelussa tulee noudattaa. Sääntelytapa tukee myös sitä, että uudet seuraamusmaksut ja niistä mahdollisesti aiheutuvat resurssivaikutukset tulevat jo valmistelun aikana oikeusministeriön ja Oikeusrekisterikeskuksen tietoon.

Professori Mäenpää katsoo, että laissa tulisi selventää sitä, ettei verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annettua lakia (706/2007) sovelleta sakon täytäntöönpanosta annetun lain mukaisten seuraamusten täytäntöönpanossa.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan professori Mäenpään mainitsema kysymys voi koskea vain hallinnollisia seuraamusmaksuja. Ehdotetut liitelait sisältävät maininnan siitä, että kunkin seuraamusmaksun täytäntöönpanossa sovelletaan sakon täytäntöönpanosta annettua lakia. Silloin kun yksittäisen seuraamusmaksun täytäntöönpanossa sovelletaan verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annettua lakia, säädöksessä puolestaan tulisi viitata vastaavalla tavalla verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annettuun lakiin. Näin ollen sääntely ei ole tältä osin tulkinnanvaraista, vaan lainsäädännöstä ilmenee kunkin seuraamusmaksun osalta, mitä lakia täytäntöönpanossa sovelletaan.

Toimivalta täytäntöönpanoon (3 §)

Professori Mäenpään mielestä säännös siitä, että Oikeusrekisterikeskus vastaa seuraamusten täytäntöönpanosta on tulkinnanvarainen. Säännös voi viitata siihen, että täytäntöönpanotehtävä voisi olla siirrettävissä jollekin muulle taholle. Mäenpään mielestä aiempi muotoilu siten, että Oikeusrekisterikeskuksen tehtävänä on huolehtia täytäntöönpanosta olisi selkeämpi.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotettu sääntelytapa on käytössä useissa laeissa. Näin on säädetty esimerkiksi vankeuslain 1 luvun 4 §:ssä, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitos vastaa vankeuden täytäntöönpanosta ja Syyttäjälaitoksesta annetun lain 2 §:ssä, jonka mukaan Syyttäjälaitos vastaa syyttäjäntoimen järjestämisestä.

Esityksessä ehdotettu muotoilu ei siten poikkea muualla lainsäädännössä omaksutusta sääntelytekniikasta.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan sanamuodosta ei myöskään voi seurata sitä, että Oikeusrekisterikeskus voisi siirtää toimivaltansa jollekin muulle taholle. Tällaisesta mahdollisuudesta tulisi erikseen säätää laissa. Päinvastoin ehdotettu laki sisältää tarkemmat säännökset siitä, millaisiin toimiin Oikeusrekisterikeskus voi täytäntöönpanotehtävissään ryhtyä ja miltä osin täytäntöönpanotehtäviä hoitavat muut viranomaiset. Koska seuraamusten täytäntöönpano on merkittävää julkisen vallan käyttöä, Oikeusrekisterikeskuksen täytäntöönpanotehtäviä ei ole mahdollista siirtää yksityisille toimijoille eikä sitä esityksessä ehdoteta.

Edellä todetun perusteella oikeusministeriö ei pidä perusteltuna muuttaa ehdotettua muotoilua.

Raukeaminen (4 b §)

Professori Mäenpää pitää epäselvänä, mitä seuraamuksen raukeamisella tarkoitetaan. Hänestä olisi syytä lisätä lakiin säännös siitä, mitä raukeaminen tarkoittaa.

Oikeusministeriö toteaa, että Kielitoimiston sanakirjan mukaan sanalla raueta tarkoitetaan: tulla mitättömäksi, menettää tehonsa, jäädä sikseen t. kesken. Oikeusministeriön käsityksen mukaan kielellisesti on selvää, että raukeamisella tarkoitetaan tässä yhteydessä siten sitä, että seuraamus tulee mitättömäksi ja täytäntöönpano jää kesken. Koska säännös lisäksi sisältää maininnan siitä, että raukeaminen tapahtuu viiden vuoden kuluttua lainvoimaisen ratkaisun antamispäivästä, säännöksestä on yksiselitteisesti ymmärrettävissä, mitä sillä tarkoitetaan. Oikeusministeriön käsityksen mukaan tulisi pidättäytyä sellaisesta sääntelystä, jossa laissa määritellään yleiskielen sanoja.

On myös huomattava, että vastaavaa käsitettä raukeaminen käytetään rikoslaissa eri seuraamusten kuten sakon mitättömäksi tulemisesta. Sääntelyn yhtenäisyyden vuoksi onkin perusteltua, että erilaisten seuraamusten täytäntöönpanon mitätöitymisestä ajan kulumisen vuoksi käytetään samaa käsitettä.

Oikeusministeriö ei pidä tarpeellisena täsmentää sitä, mitä raukeamisella tarkoitetaan.

Tuomioistuimen ja muun viranomaisen määritelmä (4 ja 5 §)

Professori Mäenpää katsoo, että lain säännöksissä ei tulisi rinnastaa tuomioistuimia viranomaisiin. Mäenpää viittaa siihen, että lain 4 ja 5 §:ssä säädetään ”tuomioistuin ja muu viranomainen”.

Oikeusministeriö toteaa, että lain 4 ja 5 §:ssä on pyritty tekemään ero siihen, että säännösten mukaiset velvollisuudet koskevat sekä tuomioistuimia että viranomaisia.

Perustuslain 3 §:n mukaan valtiollisten tehtävien jako on eriytetty siten, että tuomiovalta ja toimeenpanovalta on erotettu toisistaan. Nyt ehdotetun sakon täytäntöönpanosta annetun lain 4 ja 5 § voivat synnyttää käsityksen, että siinä rinnastetaan hallinto ja lainkäyttö toisiinsa siten, että ne saattavat näyttäytyä yhdeltä ja samalta viranomaistoiminnalta. Toisaalta samanlainen muotoilu on esimerkiksi perustuslain 21 §:ssä.

Oikeusministeriö pitää tuomioistuinten ja viranomaisten eron selkeyttämiseksi perusteltuna harkita säännösten täsmentämistä. Oikeusministeriö esittää lakivaliokunnan harkittavaksi säännösten muuttamista professori Mäenpään huomion johdosta. Muutos voitaisiin tehdä siten, että 1. lakiehdotuksen 4 §:n 1 momenttia ja 5 §:n 1 momenttia muutettaisiin kielellisesti seuraavasti:

1.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

1 luku

Yleiset säännökset

4 §

Täytäntöönpanoilmoitukset

Tuomioistuimen ja ~~muun~~ viranomaisen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava Oikeusrekisterikeskukselle ratkaisustaan, jolla se on määrännyt 1 §:ssä tarkoitetun seuraamuksen. Oikeusrekisterikeskukselle on ilmoitettava myös ratkaisun muuttamisesta, poistamisesta tai kumoamisesta ja siitä, jos ratkaisua ei muuteta muutoksenhakumenettelyssä. Tuomioistuimen ja ~~muun~~ viranomaisen on ilmoitettava Oikeusrekisterikeskukselle tässä laissa tarkoitettua seuraamusta koskevasta täytäntöönpanon kieltämisestä tai keskeyttämisestä. Oikeusministeriön on ilmoitettava Oikeusrekisterikeskukselle, jos henkilö on kokonaan tai osittain armahdettu 1 §:ssä tarkoitetun rikosoikeudellisen seuraamuksen suorittamisesta.

— —

2 luku

Saatavan täytäntöönpano

5 §

Maksutilaisuuden varaaminen

Saatavan ensimmäisenä asteena maksettavaksi määränneen tuomioistuimen tai ~~muun~~ viranomaisen on varattava maksuvelvolliselle tilaisuus saatavan maksamiseen. Maksutilaisuuden varaa kuitenkin Oikeusrekisterikeskus 1 §:n 3 momentin 8 kohdassa tarkoitettua saatavaa täytäntöön pantaessa, itseperinnästä vastaava viranomainen 3 §:n 2 momentissa tarkoitettua saatavaa täytäntöön pantaessa ja sakkovaatimuksen antava virkamies sakkovaatimuksen käyttämisen yhteydessä.

— —

Seuraamusten täytäntöönpanokelpoisuus (4 a §)

Tuomioistuinvirasto kiinnittää huomiota siihen, että esityksessä ehdotetaan yhtenäistettäväksi seuraamusten täytäntöönpanokelpoisuutta koskevaa sääntelyä siten, että täytäntöönpanokelpoisuus on lähtökohtaisesti lainvoimaisena. Tuomioistuinviraston mukaan tämä aiheuttaa kuitenkin käytännössä sen, että eräissä asiaryhmissä tieto hallinnollisen seuraamuksen lainvoimaisuudesta täytyy pystyä toimittamaan Oikeusrekisterikeskukselle toisin kuin nykyisin. Lainsäädännössä tulisikin jättää avoimeksi, millä tavalla lainvoimaisuustiedon toimittaminen tapahtuu. Tuomioistuinvirasto toteaa, että lainvoimaisuustietojen toimittaminen tulee aiheuttamaan tuomioistuimille kustannuksia.

Oikeusministeriö toteaa, että voimassa olevaan lainsäädäntöön sisältyy joitakin seuraamuksia, jotka ovat täytäntöönpanokelpoisia ilman lainvoimaa. Keskeiset tällaiset seuraamukset ovat liikennevirhemaksu ja sakkomenettelyssä määrätty sakko. Hallituksen esityksessä kuvatuista syistä ei ole perusteltua, että näiden seuraamusten täytäntöönpanokelpoisuus poikkeaisi muista sakoista ja seuraamusmaksuista. Oikeudellisesti on siten selvää, että sääntelyä tulee muuttaa ehdotetulla tavalla.

Ehdotetuissa säännöksissä ei rajoiteta sitä tapaa, kuinka lainvoimaisuustietojen ilmoittaminen viranomaisten välillä tapahtuu. Asiasta on mahdollista säätää 1. lakiehdotuksen 54 §:n 3 kohdan nojalla tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Oikeusministeriö katsookin, että tietojen ilmoittamista koskeva asetustasoinen sääntely on mahdollista ja perusteltua laatia siten, että Tuomioistuinviraston esittämät seikat huomioidaan. Näin tietojen ilmoittaminen voidaan käytännössä toteuttaa siten, ettei siitä aiheudu viranomaisille tarpeettomia kustannuksia tai työmäärää.

Lainmuutoksista aiheutuvien asetusmuutosten valmistelu on käynnissä oikeusministeriössä. Edellä todettu otetaan huomioon asetuksen valmistelussa.

Valtiovarainministeriö, Oikeusrekisterikeskus ja Valtiokonttori kiinnittävät huomiota siihen, että 1. lakiehdotuksen 4 a §:n viittauksen rikosvahinkolakiin tulisi koskea lain 31 c §:ää.

Oikeusministeriö esittää, että 1. lakiehdotuksen 4 a §:n 3 momentin viittaussäännös korjataan rikosvahinkolain 31 c §:ään seuraavasti:

1.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

1 luku

Yleiset säännökset

4 a §

Seuraamusten täytäntöönpanokelpoisuus

— —

Rikosvahinkolain 31 §:n mukaiseen valtion takautumisoikeuteen perustuvan saatavan täytäntöönpanokelpoisuudesta säädetään rikosvahinkolain 31 c §:ssä, eläinsuojelurikokseen liittyvän eläimen tuomitsemista valtiolle menetetyksi koskevan ratkaisun täytäntöönpanokelpoisuudesta säädetään rikoslain 17 luvun 23 a §:n 4 momentissa ja tuomioistuimen antaman eläimen tappamismääräyksen täytäntöönpanokelpoisuudesta säädetään rikoslain 44 luvun 15 §:n 2 momentissa.

Maksuajan varaaminen (5 §)

Apulaisprofessori Hyttinen kiinnittää huomiota siihen, ettei maksun määräävää tuomioistuin tai viranomainen lainkaan antaisi seuraamuksen maksamiselle eräpäivää. Myös *Takuusäätiö* katsoo, että maksuajan tulee olla riittävän selvästi maksuvelvollisen tiedossa.

Oikeusministeriö toteaa, että voimassa olevissa säännöksissä on useita erilaisia maksuajan varaamissäännöksiä. Osassa säännöksistä edellytetään, että maksuvelvollinen maksaa seuraamuksen heti, osassa maksuvelvolliselle määrätään eräpäivä ja osassa asiasta ei säädetä mitään.

Sääntelyä on siten perusteltua täsmentää niin, että maksutilaisuuden varaaminen tapahtuu kaikissa seuraamuksissa samoilla periaatteilla. Relevantteina vaihtoehtoina on siten joko 1. ehdotettu järjestely, jossa maksun määräävä tuomioistuin tai viranomainen ei määrää eräpäivää, vaan Oikeusrekisterikeskus tekee sen seuraamuksen tultua täytäntöönpanokelpoiseksi tai 2. järjestely, jossa seuraamuksen määräävä tuomioistuin tai viranomainen määrää eräpäivän ja Oikeusrekisterikeskus määrää uuden eräpäivän seuraamuksen tultua täytäntöönpanokelpoiseksi.

Hallituksen esityksen sivuilla 41-42 on käsitelty perusteluja sille, miksi esityksessä on päädytty ehdottamaan vaihtoehdon 1 mukaista ratkaisua.

Hallituksen esityksessä todettua on kuitenkin syytä täsmentää seuraavilla seikoilla.

Ensinnäkin seuraamukset eivät ole täytäntöönpanokelpoisia välittömästi tuomioistuimen tai viranomaisen ratkaisun jälkeen, vaan vasta ratkaisun tultua lainvoimaiseksi. Seuraamuksen maksaminen perustuu tuossa vaiheessa vapaaehtoisuuteen. Myös muutoksenhaku voi vaikuttaa asiaan siten, että koko seuraamus kumotaan. Näin ollen tuomioistuimen tai viranomaisen määräämällä eräpäivällä ei varsinaisesti voida velvoittaa maksuvelvollista maksamaan seuraamusta. Eräpäivällä ei myöskään ole näissä asioissa muunlaisia oikeusvaikutuksia. Päinvastoin eräpäivä voi aiheuttaa maksuvelvollisille epäselvyyttä siitä, miten eräpäivä suhtautuu muutoksenhakuun ja mahdollisuuteen saada Oikeusrekisterikeskukselta maksuaikaa täytäntöönpanokelpoiselle seuraamukselle.

Toiseksi eräpäivä tarkoittaa Oikeusrekisterikeskukselle sitä, että vaikka seuraamus olisi täytäntöönpanokelpoinen, täytäntöönpanoon ei voida ryhtyä, jos määrätty eräpäivä on myöhemmin kuin seuraamus on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi asioissa, joissa käytetään oikaisuvaatimusmenettelyä. Oikeusrekisterikeskus joutuisi siten seuraamaan täytäntöönpanokelpoisuuden lisäksi myös eräpäivää ennen kuin voi ryhtyä täytäntöönpanotoimiin.

Kolmanneksi lausunnonantajien huoli koski erityisesti sitä, onko maksuvelvolliselle selvää, milloin seuraamus tulee maksaa. Tuomioistuin tai viranomainen antaa seuraamuksen määrätessään maksuvelvolliselle maksutiedot kuten Oikeusrekisterikeskuksen tilitiedot. Tähän yhteyteen on mahdollista lisätä ohjeistus vapaaehtoisesta maksamisesta, vaikkei nimenomaista eräpäivää määrättäisikään. Ohjeistus voisi sisältää tiedon siitä, että maksuvelvollinen voi maksaa vapaaehtoisesti seuraamuksen jo ennen sen tulemista täytäntöönpanokelpoiseksi. Ja edelleen että vasta täytäntöönpanokelpoisuuden jälkeen Oikeusrekisterikeskus määrää maksulle eräpäivän, jonka kuluessa seuraamus on maksettava, jottei asia etene ulosottoperintään.

Neljänneksi voidaan pitää jokseenkin tarpeettomana, että samalle maksulle määrättäisiin kaksi eräpäivää. Ensin maksun määräävää tuomioistuin tai viranomainen määräisi eräpäivän ja sen jälkeen Oikeusrekisterikeskus määräisi toisen eräpäivän. Yhtä eräpäivää voidaan pitää riittävänä ja kuten edellä on todettu, se on perustelluinta määrätä vasta seuraamuksen tultua täytäntöönpanokelpoiseksi.

Edellä todetun perusteella oikeusministeriö pitää ehdotettua sääntelytapaa niin maksuvelvollisten kuin viranomaistenkin kannalta selkeimpänä.

Rekisteritietojen käyttäminen muuhun tarkoitukseen (47 b §)

Tietosuojavaltuutettu pitää esityksen perustelujen valossa epäselvänä, milloin rekisteritietojen käyttö ehdotetussa 47 b §:ssä tarkoitettuihin tarkoituksiin, kuten henkilökunnan kouluttamiseen olisi välttämätöntä, mitä tavoitetta se palvelee ja eräisiin tällaisen tietojen käsittelyn käytännön järjestelyihin.

Oikeusministeriö toteaa, että verrattain tuoreessa lainsäädännössä on pääosin vastaavan sisältöisiä säännöksiä rekisteritietojen käyttämisestä ehdotetussa säännöksessä tarkoitetulla tavalla. Esimerkiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 15 §:ssä ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 13 §:ssä on tällaista sääntelyä.

Oikeusministeriö toteaa, että molemmat mainitut säännökset on hyväksytty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Nyt ehdotettu säännös vastaa sisällöltään mainittuja säännöksiä, joten oikeusministeriö ei pidä perusteltuna muuttaa sen sisältöä.

Tietojen luovuttaminen sakkorekisteristä (49 §)

Poliisihallitus ja sisäministeriö kiinnittävät lausunnoissaan huomiota siihen, että 1. lakiehdotuksen 49 §:n sanamuoto ei ole samansisältöinen kuin henkilötietojen käsittelystä annetun lain 16 §:n 1 momentin 4 kohta, jossa säädetään poliisin oikeudesta saada sakkorekisterin tietoja muun muassa lupa-asioissa. Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 16 §:n 1 momentin 4 kohdassa

oleva viittaussäännös kohdistuu sakon täytäntöönpanosta annetun lain 50 §:ään, kun sen tulisi kohdistua uuteen 49 §:ään.

Oikeusministeriö toteaa, että 1. lakiehdotuksen 49 §:ssä ei ole tarkoitus rajoittaa poliisin tiedonsaantioikeutta lupahallinnon asioissa. Tarkoituksena on ollut säätää 49 §:n 1 momentin 1-4 kohdassa tiedonsaantioikeuksista, jotka koskevat täytäntöönpanotehtäviä. Momentin 5 kohdassa on tarkoitus säätää yleinen viittaussäännös siihen, että tietoja voidaan luovuttaa myös muualla laissa säädetyllä perusteella.

Edellä mainituissa lausunnoissa esitetyllä tavalla ehdotettua momentin 5 kohtaa on mahdollista tulkita siten, että se rajoittaa poliisin tiedonsaantioikeutta muualla laissa säädettyjen tiedonsaantioikeuksien nojalla. Sääntelyä onkin perusteltua täsmentää. Oikeusministeriö ehdottaa, että mainitun kohdan muotoilua muutetaan seuraavasti:

1.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

49 §

Sakkorekisterin tietojen luovuttaminen

Sen lisäksi mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään Oikeusrekisterikeskus saa salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja oma-aloitteisesti luovuttaa 47 §:ssä tarkoitettuja sakkorekisterin tietoja seuraavasti:

— —

5) viranomaiselle tai muulle taholle 1–4 kohdassa säädetyn lisäksi tiedot, joiden saamisesta säädetään erikseen lailla.

— —

Oikeusministeriö toteaa, että henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 16 §:n 1 momentin 4 kohdan viittaussäännös tulisi muuttaa seuraavasti:

78.

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 16 §:n 1 momentin 4 kohta seuraavasti:

16 §

Poliisin oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä

Poliisilla on sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona tietoja rekistereistä siten kuin käytännön menettelyistä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, seuraavasti:

— —

4) sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002) tarkoitetusta sakkorekisteristä mainitun lain 49 §:n mukaisiin tarkoituksiin rikokseen ja rikosoikeudelliseen seuraamukseen liittyviä tietoja sekä tietoja lupa-asioiden käsittelyä varten, rikosrekisterilaissa (770/1993) tarkoitetusta rikosrekisteristä mainitun lain 4 ja 4 a §:n mukaisiin tarkoituksiin henkilöä koskevia tietoja ja oikeushallinnon viranomaisilta tieto niiden etsintäkuuluttamista henkilöistä, oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetussa laissa (372/2010) tarkoitetusta ratkaisuja päätösilmoitusjärjestelmästä tietoja rikosasioissa annetuista ratkaisuista ja niiden lainvoimaisuudesta sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä tietoja syyttäjäviranomaisessa tai tuomioistuimessa vireillä olevista tai olleista rikosasioista;

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

Sakon muuntorangaistusmenettely

Apulaisprofessori Hyttinen pitää tarpeellisena uudistaa sakon muuntorangaistusmenettelyä työryhmän ehdottamaa laajemmin. Hänen käsityksensä mukaan tällä voitaisiin saavuttaa merkittävästi säästöä tuomioistuimille ja syyttäjille.

Oikeusministeriö toteaa, että eduskunta on eri yhteyksissä korostanut tarvetta uudistaa sakon muuntorangaistusmenettely. Tätä koskeva valmistelu onkin tehty sakon täytäntöönpanosta annetun lain uudistamista valmistelleessa työryhmässä ja jatkettu lausuntopalautteena esitettyjen huomioiden johdosta. Säännösehdotukset eivät kuitenkaan sisälly tähän esitykseen, vaan myöhemmin annettavaan toiseen esitykseen.

Koska muuntorangaistusmenettelyä koskevat säännösmuutokset tullaan sisällyttämään myöhemmin annettavaan toiseen esitykseen, oikeusministeriö ei tässä vaiheessa arvioi kirjallisesti tarkemmin apulaisprofessori Hyttisen ehdotusta.

Rikoslain muutokset (2. lakiehdotus)

Oikeusrekisterikeskus kiinnittää huomiota rikoslain 32 luvun 12 §:ään ehdotettuihin muutoksiin. Oikeusrekisterikeskus pitää ongelmallisena sitä, että säännöksen viittaus rikoslain 10 luvun 11 §:n 2 momenttiin muutettaisiin siten, että siitä poistettaisiin sanat soveltuvin osin.

Oikeusministeriö toteaa, että mainittu säännös koskee rahanpesurikoksiin liittyvän menettämisseuraamuksen täytäntöönpanoa. Säännöksestä korjataan virheellinen viittaus rikoslain 10 luvun 2 §:ään. Lisäksi momentin viittausta rikoslain 10 luvun 11 §:n 2 momentin soveltamiseen korjattaisiin siten, ettei siinä enää käytettäisi käsitteitä säännöksen soveltamisesta soveltuvin osin.

Jälkimmäinen muutos on tehty oikeusministeriön laintarkastuksen perusteella, sillä lainkirjoittajan ohjeissa kielletään käyttämästä viittausta jonkin säännöksen soveltamiseen soveltuvin osin.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan tällä kielellisellä muutoksella ei ole vaikutusta lain soveltamiseen. Asiassa voi kuitenkin olla Oikeusrekisterikeskuksen lausunnossa esitetyistä syistä laajemmin tarpeen arvioida, miten mainittu säännös ylipäänsä soveltuu rikoslain 32 luvussa tarkoitetuissa tilanteissa. Tällaista tarkastelua voidaan yhdessä Oikeusrekisterikeskuksen kanssa tehdä myöhemmin annettavan hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä, koska siinä uudistetaan laajemmin menettämisseuraamusten täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä.

Rikosvahinkolaki (3. lakiehdotus)

Valtiokonttori pitää ehdotettua rikosvahinkolain 31 b §:ää osin tulkinnanvaraisena. Siinä säädetään, että Valtiokonttorin pitää ilmoittaa maksamastaan korvauksesta myös esitutkintaviranomaiselle tai syyttäjälle, jos korvaus on maksettu ennen kuin syyte on nostettu tai päätös syyttämättä jättämisestä on tehty. Epäselväksi jää, tulisiko esitutkintaviranomaiselle ja syyttäjälle ilmoittaa suoritetusta korvauksesta myös silloin, kun esitutkintaviranomainen on päättänyt esitutkinnan esitutkintalain 10 luvun 2 §:n 2 momentin nojalla saattamatta asiaa syyttäjän käsiteltäväksi. Valtiokonttori ehdottaa, että säännöstä täsmennetään kattamaan myös tilanteet, joissa esitutkintaviranomainen päättää esitutkinnan.

Oikeusministeriö pitää perusteltuna, että Valtiokonttorin ilmoitusvelvollisuutta koskeva säännös kattaa myös tilanteet, joissa esitutkinta päätetään muuten kuin saattamalla asia syyttäjän ratkaistavaksi. Näin ilmoitusvelvollisuus koskisi kaikkia tilanteita, joissa asian käsittely on ollut korvausta maksettaessa kesken. Jos rikosasian käsittely päättyisi esitutkinnan päättämiseen, sen jälkeen tehdystä korvauspäätöksestä ilmoitettaisiin vain Oikeusrekisterikeskukselle.

Oikeusministeriö ehdottaa, että säännöstä täsmennettäisiin seuraavasti:

3.

Laki

rikosvahinkolain muuttamisesta

31 b §

Ilmoitukset korvauksen maksamisesta

Valtiokonttorin on ilmoitettava tämän lain nojalla suorittamastaan korvauksesta Oikeusrekisterikeskukselle. Valtiokonttorin on ilmoitettava maksamastaan korvauksesta myös esitutkintaviranomaiselle ja syyttäjälle, jos korvaus on maksettu ennen kuin esitutkinta on päätetty, syyte on nostettu tai päätös syyttämättä jättämisestä on tehty.

Verkkoviestin hävittämismääräyksen täytäntöönpano (5. lakiehdotus)

Valtakunnanvoudin kanslia pitää sinällään perusteltuna, että verkkoviestin hävittämismääräyksen täytäntöönpanoa koskeva säännös lisätään ulosottokaareen. Kanslia pitää kuitenkin ongelmallisena sitä, että ulosottomies selvittää hävittämiseen velvoitettavan tahon ulosottomenettelyssä. Kanslian

mielestä olisi parempi, jos tuomioistuin päättäisi hävittämiseen velvoitetun tahon. Kanslia pitää ehdotusta myös ongelmallisena ulosottokaaren muutoksenhakusäännösten kannalta. Usein verkkoviestin hävittämiseen velvoitettava taho on ulkomailla, eikä ehdotettu lainsäädäntö tuo keinoja pakkokeinoin puuttua tällaisiin tilanteisiin.

Oikeusministeriö toteaa, että hallituksen esityksen valmistelussa on katsottu, että verkkoviestin hävittämiseen kykenevän tahon selvittäminen onnistuu parhaiten ulosottomenettelyssä.

Mainittua ratkaisua puoltaa ensinnäkin se, että vakiintuneesti oikeuskäytännössä tuomioistuimet ovat useimmiten määränneet verkkoviestin hävittämismääräyksen täytäntöönpanosta yksilöimättä hävittämiseen velvoitettua tahoa. Tämä ei ole oikeusministeriön käsityksen mukaan aiheuttanut tulkintaongelmia tai muita epäselvyyksiä, vaan täytäntöönpano on voitu toteuttaa ulosottomenettelyssä.

Käytännössä oikeusministeriö pitää velvoitetun tahon selvittämistä ulosottomenettelyssä yksinkertaisempana kuin sitä, että tuomioistuimen tulisi yksityiskohtaisesti tutkia, mikä palveluntuottaja tai muu toimija on kykenevä täytäntöönpanovaiheessa hävittämään verkkoviestin. Tällainen selvitys on yksinkertaisinta tehdä vasta täytäntöönpanovaiheessa.

Oikeusministeriö ei pidä sääntelyä ongelmallisena myöskään ulosottokaaren 2 luvun 1 §:n kannalta, koska ehdotetussa säännöksessä nimenomaisesti lueteltaisiin ne tahot, joihin täytäntöönpanotoimet voidaan kohdistaa. Vastaavanlaista muuhun kuin vastaajan kohdistuvaa sääntelyä on esimerkiksi ulosottokaaren häätöä koskevissa säännöksissä.

Oikeusministeriö ei pidä sääntelyä ongelmallisena myöskään muutoksenhakusäännösten kannalta. Ulosottokaaren muutoksenhakusäännöksiä voidaan oikeusministeriön käsityksen mukaan soveltaa tilanteessa.

Verkkoviestin hävittämiseen kykenevä toimija usein olla ulkomailla. Tästä syystä ehdotettuun säännökseen lisättäisiin myös mahdollisuus lähettää pyyntö viestin hävittämisestä ulkomaille. Hallituksen esityksen sivulla 77 on tarkemmin käsitelty tällaisen pyynnön merkitystä ja sitä, miksi ulosottomies ei voi tällöin käyttää pakkotoimivaltaa.

Yhteenvetona oikeusministeriö katsoo, että ehdotettu säännös korjaa hallituksen esityksessä esille tuotuja nykylainsäädännön tulkintaongelmia. Ehdotus on myös toimivin ratkaisu siihen, missä vaiheessa verkkoviestin hävittämiseen kykenevä taho selvitetään. Näin ollen ehdotettua säännöstä ei ole perusteltua muuttaa.

Rangaistusvaatimuksesta luopuminen (6. lakiehdotus)
Apulaisprofessori Hyttinen kannattaa ehdotusta rangaistusvaatimuksesta luopumisesta. Hän kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, onko muutoksella vaikutusta oikeusministeriössä käynnissä olevaan hankkeeseen, jossa uudistetaan sakkomenettelylaki kokonaisuudessaan.

Eräissä muissa lausunnoissa viitataan rangaistusvaatimuksesta luopumisen resurssivaikutuksiin, vaikkei niitä pidetäkään ongelmallisina.

Oikeusministeriö toteaa, että ministeriössä on käynnissä hanke, jossa uudistetaan sakon ja rikesakon määräämisestä annettu laki. Hanketta käynnistettäessä päätettiin, että ehdotus rangaistusvaatimuksesta luopumisesta voidaan liittää jo nyt käsiteltävänä olevaan esitykseen. Rangaistusvaatimuksia käsittelevät viranomaiset pitivät tärkeänä, että muutos saadaan nopeasti voimaan eikä asia jää odottamaan sakkomenettelyn laajempaa uudistamista. Muutos ei myöskään vaikeuta kokonaistarkastelua.

Kuten hallituksen esityksessä on todettu, muutoksella on vähäisiä resurssivaikutuksia rikosprosessin toimijoille. Toimijat ovat asian valmistelun aikana katsoneet, että muutokset voidaan tästä huolimatta toteuttaa.

Asiassa on myös huomattava, että sakkomenettelyn kokonaistarkastelussa pyritään saavuttamaan kustannussäästöjä samoille rikosprosessin toimijoille.

Velkajärjestelyn vaikutus muuntorangaistukseen (7. lakiehdotus)
Takuusäätiö toteaa, että ehdotettu sääntely ei ulotu vapaaehtoisiin, muiden toimijoiden myöntämiin velkajärjestelyihin.

Oikeusministeriö katsoo, etteivät säännökset siitä, että velkajärjestely estää muuntorangaistuksen määräämisen tai täytäntöönpanon voi koskea muuta kuin yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain mukaisessa menettelyssä käynnistettyä velkajärjestelyä.

Liitelait
Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa (2. ja 9. lakiehdotus)

Puolustusministeriö toteaa, että eduskunta on hyväksynyt uuden lain sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa EV 2/2025, jolla kumottiin aiempi vastaavan niminen laki. Tämä esitys tulisi sovittaa yhteen uuden lain kanssa.

Oikeusministeriö ehdottaa, että yhteensovittaminen tehtäisiin 2. lakiehdotuksen 8 luvun 18 §:ään ja 9. lakiehdotukseen seuraavasti:

2.

Laki

rikoslain muuttamisesta

8 luku

Vanhentumisesta

18 §

Viittaussäännös

— —

Sotilaalle ja muulle 45 luvun soveltamisalaan kuuluvulle henkilölle tuomittavan muistutuksen, ylimääräisen palveluksen, varoituksen, poistumiskiellon, ja arestin täytäntöönpanon raukeamisesta säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetussa laissa (/).

9.

Laki

sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 67 ja 73 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain (/) 67 ja 73 § seuraavasti:

67 §

Täytäntöönpanon aloittaminen

Edellä 66 §:n 1 momentissa tarkoitetun virkamiehen tulee viipymättä aloittaa kurinpitopäätöksessä määrätyn muun kurinpitorangaistuksen kuin varoituksen täytäntöönpano heti päätöksen tekemisen jälkeen. Varoitus saadaan panna täytäntöön vasta kun päätös, jolla varoitus on määrätty, on tullut lainvoimaiseksi. Kurinpitosakon täytäntöönpanokelpoisuudesta säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa.

73 §

Kurinpitosakon täytäntöönpano

Kurinpitosakon täytäntöönpanosta säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa. Kurinpitosakon raukeamisesta säädetään rikoslain 8 luvussa.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

Kyberturvallisuuslaki (1. lakiehdotus ja uusi lakiehdotus)

Eduskunnan käsiteltävänä on ollut hallituksen esitys eduskunnalle kyberturvallisuusdirektiivin (NIS 2 -direktiivi) täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 57/2024 vp). Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnan mietintö (LiVM 1/2025 vp) on valmistunut ja eduskunta on hyväksynyt lait täysistunnossa. Kyberturvallisuuslain 40 § ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n 2 momentti tulee sovittaa yhteen.

Oikeusministeriö ehdottaa, että yhteensovittamiseksi muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n 2 momenttia ja kyberturvallisuuslain 40 §:ää seuraavasti:

1.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

— —

Tässä laissa säädetään seuraavien rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten täytäntöönpanosta:

— —

55) fossiilisen polttoaineen jakelun päästökaupasta annetun lain (1066/2024) 34 §:ssä tarkoitettu päästöoikeuden ylitysmaksu;

56) kyberturvallisuuslain (/) 35 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu.

— —

79.

Laki

kyberturvallisuuslain 40 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kyberturvallisuuslain (/) 40 § seuraavasti:

40 §

Seuraamusmaksun täytäntöönpano

Tämän lain nojalla maksettavaksi määrätyn seuraamusmaksun täytäntöönpanosta säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002).

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____